ORE Ośrodek Rozwoju Edukacji

Marta Chrabąszcz

Radość uczenia się

Program nauczania języka polskiego dla II etapu edukacyjnego z elementami techniki pracy umysłowej

Radość uczenia się

Program nauczania
języka polskiego
na II poziomie edukacyjnym
z elementami techniki pracy umysłowej
(szkoła podstawowa)

„Każdy nauczyciel może zaprowadzić ucznia do klasy,

ale nie każdy może spowodować, żeby się uczył”

Helena Keller

091307

1. Metryczka programu

Program *Radość uczenia się* przeznaczony jest do nauczania języka polskiego na II etapie edukacyjnym (szkoła podstawowa) w wymiarze min. 510 godzin, tj. tygodniowo w cyklu kształcenia 16 (np. 5+5+6).

2. Ogólne założenia programu *Radość uczenia się*

Przedstawiony program jest **moją** propozycją opisu sposobu realizacji celów kształcenia oraz zadań edukacyjnych ustalonych w podstawie programowej dla szkół podstawowych określonej w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (załącznik nr 2). Dlatego też program *Radość uczenia się* (czyli układ treści, problematyka, dobór tekstów, sposoby pracy) jest świadectwem osobistego widzenia – popartego jednak źródłami bibliograficznymi – przedmiotu język polski i jego roli w kształtowaniu postaw uczniów, nabywaniu przez nich określonej wiedzy i umiejętności. Istotne dla mnie jest, co ma wyraz w treści programu i w jego tytule, wspieranie ucznia w procesie samopoznania i doskonalenia siebie poprzez odkrywanie radości uczenia się. Celem moim jest budowanie sytuacji dydaktycznych pokazujących, że uczenie się sprawia radość, a pokonywanie trudności to wyzwanie, które trzeba podjąć, by być coraz lepszym nie tyle uczniem, co człowiekiem. Dlatego też wiele miejsca w programie zajmują treści związane z efektywnym uczeniem się i refleksją na ten temat. Sądzę, że postawa ciekawości poznawczej, umiejętność uczenia się to dobre rezultaty, które pomogą uczniom w przyszłości.

Nowością jest traktowanie uczenia się jako integralnej części programu. Uczenie się jest bowiem w programie integralną częścią kształcenia kulturowego i językowego.

W programie wykorzystuje się elementy zaproponowanego przez Zimmermana, Bonnera i Kovacha cyklu samodoskonalenia się, dzięki któremu uczniowie dokonują samoobserwacji, oceniają własną efektywność, wyznaczają cele i stosują najlepsze dla siebie strategie uczenia się.

Język polski, nie tracąc nic ze swej tożsamości, w sposób naturalny pozwala ćwiczyć techniki uczenia się, sprzyja refleksji o sobie samym. Dzięki stale obecnej refleksji o sposobach uczenia się nauczyciel przenosi odpowiedzialność za proces uczenia się na swoich uczniów.

Celem programu *Radość uczenia się* jest wykształcenie ciekawości poznawczej, ukazanie, że nauka – zwłaszcza nauka swojego języka – to fascynująca intelektualna przygoda. Celem programu jest takie nauczanie języka polskiego, które sprzyja wykształceniu u uczniów postawy aktywności, samodzielności, kreatywnego myślenia. Najważniejsza zasada przyświecająca nauczycielowi w realizacji programu to „Bawiąc uczyć". Zadaniem nauczyciela jest takie kreowanie sytuacji dydaktycznych, w których wysiłek intelektualny będzie przez ucznia postrzegany jako wyzwanie, droga do samorozwoju. Stąd w programie ważne miejsce zajmuje autorefleksja ucznia. Program *Radość uczenia się* wprowadza elementarne wiadomości prakseologiczne, pokazuje, jak działać skutecznie i racjonalnie, a jednocześnie nie tracić humanistycznego podejścia do życia.

Krótko mówiąc, chodzi o to, by lekcje języka polskiego były lekcjami sukcesu na miarę ucznia. By uczeń miał świadomość swojego ROZWOJU, a przy tym satysfakcję, że WYSIŁEK, który włożył w swój rozwój nie został zmarnowany. Poczucie własnej wartości, empatia, sprawność językowa, zdolność koncentracji, myślenie, optymizm, komunikowanie – taki powinien być bagaż, z jakim uczeń wychodzi, kończąc szkołę podstawową. A bagaż ten zdobędzie poprzez czytanie, przeżywanie, analizowanie i rozmowę na temat dzieł literackich i innych tekstów kultury. A więc przede wszystkim poprzez JĘZYK.

Dlatego też kształcenie językowe ma prymarne znaczenie w programie *Radość uczenia się*. Jest ono zgodne z założeniami podstawy programowej, ponieważ integralnie traktuje się język, literaturę, kulturę i komunikację, stawia znak równości pomiędzy wiedzą o języku a umiejętnościami językowo – komunikacyjnymi, funkcjonalnie traktuje gramatykę, zwraca uwagę na tekst (tekstocentryzm) oraz dowartościowuje potrzebę systematycznego rozwijania słownictwa ucznia (w poszczególnych systematycznie wzbogacanych polach semantycznych).

Program *Radość uczenia się* poprzez układ spiralno-liniowy daje możliwość narastania wiedzy i umiejętności oraz ich pogłębiania.

3. Szczegółowe cele kształcenia i wychowania w programie *Radość uczenia się*

Ogólne cele kształcenia w programie:

1) przyswojenie przez uczniów podstawowego zasobu wiadomości na temat faktów, zasad, teorii i praktyki, dotyczących przede wszystkim tematów i zjawisk bliskich doświadczeniom uczniów,
2) zdobycie przez uczniów umiejętności wykorzystywania posiadanych wiadomości podczas wykonywania zadań i rozwiązywania problemów,

3) kształcenie umiejętności czytania – rozumianego zarówno jako prosta czynność, jako umiejętność rozumienia, wykorzystywania i przetwarzania tekstów w zakresie umożliwiającym zdobywanie wiedzy, rozwój emocjonalny, intelektualny i moralny oraz uczestnictwo w życiu społeczeństwa,
4) kształcenie umiejętności komunikowania się w języku ojczystym, zarówno w mowie, jak i w piśmie,
5) kształcenie umiejętności uczenia się jako sposobu zaspokajania naturalnej ciekawości świata, odkrywania swoich zainteresowań i przygotowania do dalszej edukacji,
6) kształcenie umiejętności myślenia naukowego – umiejętności formułowania wniosków opartych na obserwacjach empirycznych dotyczących przyrody i społeczeństwa,
7) doskonalenie umiejętności sprawnego posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi,
8) rozwijanie umiejętności wyszukiwania, selekcjonowania oraz nabycie umiejętności krytycznej analizy informacji,
9) rozwijanie umiejętności pracy zespołowej.

Szczegółowe cele kształcenia:

Zgodnie z podstawą programową wymagania ogólne stawiane przed uczniem dotyczą umiejętności odbioru wypowiedzi i wykorzystania zawartych w nich informacji, analizy i interpretacji tekstów kultury oraz tworzenia wypowiedzi. W tych trzech obszarach dąży się do tego, aby uczeń kończący szkołę podstawową:

1) rozwinął sprawność uważnego słuchania, czytania głośnego i cichego oraz umiejętność rozumienia znaczeń dosłownych i prostych znaczeń przenośnych,

2) zdobył świadomość języka jako wartościowego i wielofunkcyjnego narzędzia komunikacji,

3) rozwinął umiejętność poszukiwania interesujących go wiadomości, a także ich porządkowania oraz poznawania dzieł sztuki,

4) umiał rozpoznawać różne teksty kultury, w tym użytkowe, oraz stosować odpowiednie sposoby ich odbioru;

5) poznał teksty kultury odpowiednie dla stopnia rozwoju emocjonalnego i intelektualnego,

6) rozpoznawał konwencje gatunkowe tekstów kultury,

7) umiał świadomie i refleksyjnie odbierać teksty kultury,

8) miał świadomość istnienia w tekście znaczeń ukrytych,

9) rozwinął zainteresowania różnymi dziedzinami kultury,

10) poznał specyfikę literackich i pozaliterackich sposobów wypowiedzi artystycznej,

11) w kontakcie z dziełami kultury ukształtował hierarchię wartości, swoją wrażliwość, gust estetyczny, poczucie własnej tożsamości i postawę patriotyczną;

12) rozwinął umiejętność wypowiadania się w mowie i w piśmie na tematy poruszane na zajęciach, związane z poznawanymi tekstami kultury i własnymi zainteresowaniami,

13) dbał o poprawność wypowiedzi własnych, a ich formę kształtuje odpowiednio do celu wypowiedzi,

14) rozwinął swoją wiedzę o języku, wykorzystując posiadane umiejętności.

Cele wychowania:

1) wzrost poczucia własnej wartości u uczniów,
2) rozwój postaw warunkujących sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie (wytrwałość, przedsiębiorczość, uczciwość, szacunek, wiarygodność, odpowiedzialność, kultura osobista, poszanowanie tradycji i kultury własnego narodu, a także poszanowania dla innych kultur),
3) dostrzeganie wartości takich, jak np.: miłość, przyjaźń, dobro, prawda, piękno, wiara, nadzieja, Bóg, honor, ojczyzna, tolerancja,
4) rozwój ciekawości poznawczej, świadomości własnego stylu uczenia się, wewnętrznej motywacji,
5) rozwój potrzeby dążenia do własnego rozwoju oraz działania na rzecz innych (pomaganie innym, postawa obywatelska),
6) rozwój kreatywnego myślenia.

4. Treści nauczania, założone osiągnięcia ucznia oraz sposoby osiągania celów

Uczniowie w trakcie analizy, interpretacji i wartościowania tekstów literackich i innych tekstów kultury powinni funkcjonalnie posługiwać się następującymi pojęciami:

- postać mówiąca w utworze, podmiot liryczny, narrator,
- rodzaje literackie: epika, liryka, dramat,
- porównanie, przenośnia, epitet, wyraz dźwiękonaśladowczy,

- wers, zwrotka (strofa), rym, rytm, refren, wiersz rymowany, wiersz nierymowany (biały),
- fikcja artystyczna, realizm, fantastyka,
- akcja, wątek, bohater, czas i miejsce wydarzeń,
- elementy konstrukcyjne utworu: tytuł, podtytuł, motto,
- baśń, opowiadanie, wiersz, bajka, legenda, komiks, powieść, mit, fraszka, przysłowie, pamiętnik, dziennik, przypowieść,
- odmiany gatunkowe literatury popularnej: powieść lub opowiadanie obyczajowe, przygodowe, detektywistyczne, fantastycznonaukowe, fantasy,
- elementy dramatu: akt, scena, tekst główny, tekst poboczny, monolog, dialog,
- widowisko teatralne, gra aktorska, reżyseria, dekoracja, charakteryzacja, kostiumy, rekwizyty, tworzywo teatru (np. słowo, gest, ruch sceniczny, mimika, muzyka), twórcy teatru (np. aktor, reżyser, scenograf, sufler, choreograf),
- dzieło filmowe, dzieło telewizyjne, scenariusz, reżyseria, ujęcie, gra aktorska (P), tworzywo filmu (np. kadr, ujęcie, scena, sekwencja, plany filmowe, punkty widzenia i ruchy kamery), sposoby filmowego opowiadania (np. montaż, łączenie ujęć, sekwencje, narracja,), genologia filmowa (np. film fabularny, dokument filmowy, konwencje gatunkowe, telegatunki),
- przekazy audiowizualne (film, program informacyjny, program rozrywkowy, ruchome obrazy, warstwa dźwiękowa,
- obrazy, plakat (np. plan ogólny, tło, barwy, światło).

Począwszy od klasy czwartej omawianie tekstów literackich i innych tekstów kultury, zgodnie z podstawą programową, przebiega według schematu:

- **wstępne rozpoznanie** (prezentacja własnych przeżyć, konfrontacja z własnym doświadczeniem),
- **analiza** (wskazywanie środków wyrazu artystycznego i ich funkcji, funkcjonalne traktowanie poetyki, rozpoznawanie sposobów kreowania świata przedstawionego i bohatera, porównywanie z innymi tekstami kultury),
- **interpretacja** (odczytywanie treści dosłownych i metaforycznych),
- **wartości i wartościowanie** (dostrzeganie wartości i ich przeciwieństw).

Główne kręgi tematyczne wyznacza podstawa programowa, zgodnie z którą słownictwo powinno być skoncentrowane wokół tematów: dom, rodzina, szkoła i nauka, środowisko przyrodnicze i społeczne. W każdym z kręgów tematycznych istotną rolę odgrywa perspektywa „ja" – podmiotu postrzegającego rzeczywistość, dokonującego jej wartościowania, poznającego samego siebie a przez to również innych.

Klasa IV skupiona jest – jak mówi motyw przewodni – wokół tego, co uczniowi najbliższe (np. dom, rodzina, ulubione zwierzęta, telewizja), w klasie V głównym tematem jest podróż (np. podróże w wyobraźni, miejsca), natomiast w klasie VI dominują rozważania o czasie (np. o przemijaniu, historii, przyszłości). Są to oczywiście dominanty. Tematykę w każdej klasie wyznaczają kręgi tematyczne wyznaczone przez podstawę programową (dom, rodzina, szkoła i nauka, środowisko przyrodnicze i społeczne). Uczeń ma więc okazję pogłębić refleksję na dany temat, dowiedzieć się czegoś nowego. Sprzyja to efektywnemu uczeniu się.

Problematyka wyznacza kierunek tekstu, jednak zawsze celem działań jest badanie języka. Tytuły rozdziałów to najczęściej cytaty z utworów poetyckich.

Problematyka:

	klasa IV	klasa V	klasa VI
motywy przewodnie	ŚWIAT WOKÓŁ MNIE	MIEJSCA. PODRÓŻE	CZAS. HISTORIA
podróż w głąb siebie	***Moje życie – moja księga…*** życie – moja książka, dziennik optymistyczny zainteresowania, mój wymarzony dzień, wolny czas, ulubione zabawy ***Lubię się uczyć!*** radość uczenia się, pasja poznania, koncentracja, relaks, gimnastyka umysłu, projekcja, strategie uczenia się	***„I lubię oczy zamykać…”*** wyobraźnia, fantazja, twórczość, marzenia ***„I jesteśmy na złość stale w kratkę”*** polubić siebie, moje emocje, charakter, samodoskonalenie, samodyscyplina ***„A ja raniutko dziś wstanę”*** organizacja czasu, plan dnia, radość działania, dobra robota, czas pracy i zabawy ***W głowie jak w szafie – trzeba poukładać*** pamięć na zwołanie, motywacja, techniki pamięciowe	***W zdrowym ciele zdrowy duch*** zdrowie, relaksacja, ćwiczenia ***Pogodne życie ☺*** pamiątki, wspomnienia, pamiętnik optymistyczny marzenia, plany, postanowienia, cały „ja” (notatka encyklopedyczna) radość życia, szczęście, wybór dalszej drogi, optymizm, humor ***Przed egzaminem… Jak sobie poradzić?*** emocje, sztuka prezentacji, język ciała ***Niech każdy idzie własną drogą!*** to, co najważniejsze, „moje kamienie”, wybory, samodoskonalenie, cele
szkoła i nauka	***Gdy zabrzmi szkolny dzwonek*** powrót z wakacji, na lekcji, język w szkole,	***W szkolnym teatrze*** sposoby na naukę, szkolne zwyczaje	***Niezapomniany nauczyciel*** najważniejsza lekcja w moim życiu, nauczyciel a uczniowie,
dom, rodzina, przyjaciele	***„Dom to wcale nie są ściany…”*** rodzice i rodzeństwo, miłość, bezpieczeństwo, domowa atmosfera, język w domu, moje urodziny, dom, pokój,	***W domu*** role w rodzinie, obowiązki domowe, obietnice, smutek,	***Nasza domowa historia*** historia rodziny, dziadkowie, rodzinne tradycje,

	domowa biblioteczka, przedmioty codziennego użytku ***„Jeśli pragniesz mieć przyjaciela, oswój mnie!”*** przyjaźń, koledzy, wierność	samotność w domu	wspomnienia, pamiątki, wspólne święta, odejścia, rozstania, tęsknota, śmierć bliskich, przemijanie domowe szczęście
przyroda, świat, wszechświat	***Przyroda wokół mnie*** pory roku, piękno przyrody, ulubione zwierzaki,	***Czas przygody*** droga, wędrówka, przygoda, dobro, zło, przyjaźń, wrogość ***Świat i wszechświat*** góry, morza, oceany niebo (słońce, chmury, tęcza)	***Na ratunek przyrodzie*** niszczenie i ratunek przyrody, śmierć zwierząt, prawa natury, przyroda świadkiem historii ***W tajemniczym ogrodzie*** ogród, marzenia, wyobraźnia, człowiek a natura
społeczeństwo, historia, kultura, religia	***Moja mała ojczyzna*** mała ojczyzna, ludzie, zwyczaje, tradycje, zabytki ***Wolny czas*** telewizja, książka, Internet, prasa	***„Pan artysta świat buduje”*** artysta, język, słowo, poeta ***Oblicza ojczyzny*** ojczyzna, tradycja, godło, hymn ***„Po co jest teatr”? Po co jest film?*** teatr, film ***Wobec innych*** relacje z innymi, tolerancja, szacunek	***Na początku było SŁOWO…*** stworzenie świata, wierzenia, ***Wojenko, wojenko…*** historia, wojny, konflikty, bohaterowie historii, nienawiść, wrogość, wierność ojczyźnie ***Ocalić w pamięci*** muzeum, biblioteka ***Wszystko przed nami*** magia, przyszłość ***„Wierzy się najprościej”*** Wiara, święta, Bóg, Matka Boska,

Przykładowe teksty kultury

Gwiazdką (*) oznaczone zostały te teksty wymienione w podstawie programowej. W każdym roku analizowany jest tekst zaproponowany przez uczniów. W programie zaproponowano dużo tekstów, co stwarza dla nauczyciela możliwość wyboru tekstu w zależności od zainteresowań, możliwości i potrzeb uczniów.

Zgodnie z podstawą programową uczniowie powinni omówić nie mniej niż 4 pozycje książkowe w całości

	klasa IV	klasa V	klasa VI
motywy przewodnie	ŚWIAT WOKÓŁ MNIE	PRZESTRZEŃ. PODRÓŻ	CZAS. HISTORIA
podróż w głąb siebie	J. Wiszniewska-Domańska *Pejzaż z białą książką* (grafika) M. Konopnicka *Zamiary Stasia* M. Samozwaniec *Ania*, E. Waśniowska *Pytania*, S. Grochowiak *Na słotę* J. Brzechwa *Chrząszcz* (fragm.) *C. Collodi *Pinokio* *Pinokio* (audiobook CD, czyta P. Adamczyk) M. Konopnicka *Czytanie* C. Stenger, *Superpamięć dla dzieci. Żelkowe misie w szpinaku* M. Taraszkiewicz, C. Rose *Atlas efektywnego uczenia*	J. Ratajczak *Zaklęcia* A. Kamieńska *Gdyby*, *Pan Dymek, Plastelina* *R. Dahl *Charlie i fabryka czekolady* (fragm.) Z. Herbert *Pudełko zwane wyobraźnią* J. Kulmowa *Nie wyrastaj z marzenia* R. Schumann *Marzenie* (utwór muzyczny) S. Grochowiak *Snów dobrych życzenia* *Mechaniczna Magdalena,* reż. A. Maleszka (teatr telewizji) J. Twardowski *Podziękowanie*, *Lekarstwo dla złośnicy* M. Konopnicka *Skrucha Józi* G. Kasdepke *Śliczna i mądra – czyli Atena* I. Krasicki *Kruk i lis, Czapla, ryby i rak*	J. Kochanowski *Na zdrowie* M. Taraszkiewicz, C. Rose *Atlas efektywnego uczenia się* (fragm.) S. Covey *7 nawyków skutecznego nastolatka* (fragm.) J. Knoblauch, *Sztuka uczenia się, czyli jak posiąść wiedzę, nie wpadając w stresy* (fragm.) K. I. Gałczyński *Sposób na dobry humor* (Teatrzyk Zielona Gęś) J. Twardowski *Co to znaczy kochać?*, *Pamiętnik* R. Malczewski *Pogodne życie* (obraz) Cz. Miłosz *Dar* J. Lechoń *Święty Antoni* *M. Twain *Przygody Tomka Sawyera*

	się (fragm.) J. Knoblauch, *Sztuka uczenia się, czyli jak posiąść wiedzę, nie wpadając w stresy* (fragm.)	*F. Molnar *Chłopcy z Placu Broni* (fragm.) W. Woroszylski *Chłopcy z Placu Broni* M. Konopnicka *Poranek* W. Woroszylski *Przedziwny dzionek* J. Twardowski *O dokładnej robocie*, *Nie bać się,* J. Kulmowa *Moje próżnowanie* D. Wawiłow *Szybko!* J. Tuwim *Słówka i słufka* E. Tarnowska *Królik* M. Wojtyszko *Bromba i filozofia* (fragm., *Rozdział IX czyli w poszukiwaniu coraz cieńszych plasterków. Teraz*) D. Twardoch *Odpocznijmy sobie trochę* (obraz) S. Covey *7 nawyków skutecznego nastolatka* (fragm.) M. Łukasiewicz *Sukces w szkole. Jak uczyć się 2-3 razy szybciej i umiejętnie sprzedawać swoją wiedzę* (fragm.) E. Czarniawska, M. Ledzińska *Ja i moja pamięć* (fragm.) J. Knoblauch, *Sztuka uczenia się, czyli jak posiąść wiedzę, nie wpadając w stresy* (fragm.)	*A. Lindgren *Bracia Lwie Serce* M. Wojtyszko *Bromba i filozofia* (fragm., *Rozdział VIII czyli jak to jest z tym umiarem*) W. Szymborska *Jarmark cudów* J. Jesionkowski *Przed egzaminem* E. Czarniawska, M. Ledzińska *Ja i moja pamięć* (fragm.) L. Staff *Prośba o skrzydła* J. Kornhauser *Nic się nie kończy* V. Havel *Niech każdy idzie własną drogą!* D. Wawiłow *Wędrówka*
szkoła i nauka	J. Twardowski *W klasie* T. Kubiak *Wracamy* I. Sikirycki *Zebra z Zegrza*,	*E. Niziurski *Sposób na Alcybiadesa* J. Klata *Słoń zielony* J. Korczak *Szkoła*	* K. Makuszyński *Szatan z siódmej klasy* (fragm.) W. Gomulicki *Wspomnienia niebieskiego mundurka* (fragm. *Nauczyciel starej daty*)

	J. Ficowski *Dziwna rymowanka* *J. Brzechwa *Akademia Pana Kleksa* *Akademia Pana Kleksa* reż. K. Gradowski (film) (fragm.) *Akademia Pana Kleksa* (audiobook CD, czyta P. Fronczewski) (fragm.) A. Onimichowska *Najwyższa góra świata* (fragm.) E. de Amicis *Serce* (fragm.)	T. Makowski *Powrót ze szkoły* (obraz) E. Niziurski *Księga urwisów* (fragm.) I. Pierelotkin *Ala Betka* (fragm.) M. Molicka *Dziewczynka z obrazka*	F. E. H. Burnett *Mała księżniczka* (fragm.) P. Bruegel *Osioł w szkole* (rysunek) J. Kulmowa *Marzenia* J. B. S. Chardin *Guwernantka* (obraz) Z. Herbert *Pan od przyrody* N. H. Kleinbaum *Stowarzyszenie Umarłych Poetów* (fragm.)
dom, rodzina, przyjaciele	J. Twardowski *Co wiesz o swojej rodzinie?* A. Kamieńska *Agnieszka*, *Babcia*, *Urodziny*, *Dom w domu* (fragm.) W. Woroszylski *Czas miłości* W. Chotomska *Wiersz dla Babci, Dzień Dziadka* *Posłuchajki. 365 bajek na dobranoc. Księżyc opowiada...* (audiobook CD, czyta A. Dymna) K. I. Gałczyński *Wizyta* D. Wawiłow *Kajtek – bez Majtek i Wojtek – bez Portek*, *Listy* B. Lewandowska *Nawet przedmioty mają kłopoty* I. Krasicki *Przyjaciele* A. Mickiewicz *Przyjaciele* A. de Saint-Exupéry *Mały Książę* (fragm., rozdz. XXI.) *Mały Książę* reż. S. Donen (fragm.)	E. Grętkiewicz *Dostaliśmy po dziecku* (fragm.) A. Kamieńska *Kołysanka*, *Co jest za domem?* M. Konopnicka *Pranie*, A. A. Milne *Skrzat*, *Nieprawdziwy dom* E. Waśniowska *Samotność*, *Oswajam strach*, J. Papuzińska *Czekam na mamę* R. Dahl *Matylda* (fragm.) A. Mickiewicz *Powrót taty* M. Samozwaniec *Smutek* J. Twardowski *Obiecanki cacanki*, *O porządku*, *Matka dla wszystkich* *D. Terakowska *Władca Lewawu* M. Musierowicz *Opium w rosole* (fragm.)	W. Szymborska *Kot w pustym mieszkaniu* E. Waśniowska *Babunia, Dzieciństwo dziadka* M. Pawlikowska-Jasnorzeska *Babka, Starość* K. Iłłakiewiczówna *Babunia* J. Ratajczak *Babcia na starej fotografii* J. Twardowski *O Owocu i liściu stokrotnym*, *Przeprowadzić się* *J. Onichimowska *Daleki rejs* *L. M. Montgomery *Ania z Zielonego Wzgórza* *Ania z Zielonego Wzgórza*, reż. K. Sullivan (fragm.) J. Kochanowski *Na dom w Czarnolesie, Na lipę* *Przypowieść o miłosiernym ojcu* Rembrant van Rijn *Powrót syna marnotrawnego*

	A. A. Milne *Kubuś Puchatek* (fragm., rozdz. *Rozdział VI w którym Kłapouchy obchodzi swoje urodziny i dostaje dwa prezenty*) *J. Olech *Dynastia Miziołków* *R. Goscinny, J.J. Sempé *Nieznane przygody Mikołajka* (fragm.) *Mikołajek* reż. L. Tirard (fragm.) *C. S. Lewis *Lew, Czarownica i stara szafa* *Opowieści z Narnii* reż. A. Adamson (film) (fragm.) *Opowieści z Narnii. Lew, czarownica i stara szafa* (audiobook CD, czytają J. Zelnik, A. Greinert) (fragm.) Papcio Chmiel *Tytus, Romek i A`Tomek* *Tytus, Romek i A`Tomek* słuchowisko		J. S. Pasierb *przypowieść o Ojcu*
przyroda, świat, wszechświat	J. Kulmowa *Szafonia, Wieszająk, Gdzie jest wiosna, Zagapiony ogródek* J. Papuzińska *Koniec lata* M. Samozwaniec *Nad grobem wiewiórki* J. Brzechwa *Żaba* K. I. Gałczyński *Dlaczego ogórek nie śpiewa* J. Twardowski *Arka*, *Czy wiesz, że…*, A. Kamieńska *Sowa* J. Kulmowa *Okamgnienie, Wiewiórki jesienią*,	mit *Dedal i Ikar* M. Konopnicka *Podróż na bocianie* *J. Verne *W 80 dni dookoła świata* (fragm.) *A. Szklarski *Tomek w krainie kangurów* *Tomek w krainie kangurów* (audiobook CD, czyta A. Pontek) (fragm.) M. Kamiński *Moje bieguny* (fragm.) Stare Dobre Małżeństwo *Wędrówką życie jest człowieka* (poezja śpiewana)	J. Kulmowa *Bibi i serial* M. Samozwaniec *Słowik i kot* M. Pawlikowska- Jasnorzewska *Nieporozumienie* Z. Herbert *Kot* I. Krasicki *Pan i pies* A. Mickiewicz *Pan Tadeusz* (fragm.) L. Szwed *O żółwiu, który wszystko pamiętał* W. Szymborska *Sen starego żółwia*, *Zwierzęta cyrkowe*, *Jarmark cudów*

	Zasypianie lasu, Biało J. Tuwim *Strofy o późnym lecie* L. Staff *Wysokie drzewa*, *Marzec* Cz. Miłosz *Wyprawa do lasu* J. Sztaudynger *Nie trzeba w lesie kląć* M. Konopnicka *Prośba Filusia, Nasze kwiaty*, *Pobudka wiosny, Jesienią* Cz. Janczarski *Wrzesień* P. A. Renoir *Wiosna* (obraz) A. Vivaldi *Cztery pory roku* (utwór muzyczny) H. Ch. Andersen *Brzydkie kaczątko. Słuchowisko dla dzieci* (audiobook CD) J. Kulmowa *List do Andersena* W. Markowska, A. Milska *Baśnie z dalekich wysp i lądów* (fragm.) K. Giżycki *Wielkie czyny szympansa Bajbuna Mądrego* (fragm.)	wybrany program telewizyjny o tematyce podróżniczej *Podróż za jeden uśmiech* reż. S. Jędryka (film) (fragm.) *Walizka* na podstawie A. Onichimowskiej, reż. P. Trzaskalski (teatr telewizji) S. Themerson *Był gdzieś, haj! taki kraj* M. Biłoszewski *Ballada o zejściu do sklepu* E. Lear *O żeglarzach Dżamblach, Dziąble* J. Brzechwa *Babulej i Babulejka* J. Tuwim *Dwa wiatry* K. Przerwa-Tetmajer *Pozdrowienie* R. Magritte *Piękny świat* (obraz) C. Monet *Maki w pobliżu Argenteuil* (obraz) L. Staff *Niebo w nocy* A. Mickiewicz *Pan Tadeusz* (fragm.) V. van Gogh *Gwiaździsta noc* (obraz) L. i S. Hawking *Jerzy i tajny klucz do Wszechświata* (fragm.) L. Caroll *Alicja w Krainie Czarów* (fragm.) *Alicja w Krainie Czarów* reż. T. Burton (film) (fragm.) *J. R. R. Tolkien *Hobbit, czyli tam i z powrotem* V. van Gogh *Buty* (obraz)	*Dekalog św. Franciszka z Asyżu* A. Kamieńska *Modlitwa do św. Franciszka* J. Lechoń *Fioretti* G. di Bondone *Kazanie do ptaków* (obraz) *F. H. Burnett *Tajemniczy ogród* *Tajemniczy ogród* reż. A. Holland (film) R. L. Stevenson *Do czytelnika* C. Monet *Ogród artysty w Vetheuil* (obraz)
społeczeństwo, historia,	S. Silverstein *Clarence*	J. Tuwim *Cuda i dziwy*,	mity i Biblia o stworzeniu świata i człowieka,

kultura, religia	*Posłuchajki. Księga bajek polskich* (audiobook CD, wyk. W. Malajkat) *Lato muminków*, reż. M. Lindberg (analiza fotosów) L. J. Kern *Historia wynalazcy* S. Grochowiak *Telewizor* M. Wojtyszko *Bolek i Lolek. Straszne skutki oglądania telewizji* (fragm.) wybrany program telewizyjny *Brzechwa dzieciom* reż. M. Wojtyszko (telewizyjne inscenizacje bajek) W. Chotomska *Do widzenia!*	J. Ratajczak *Po obudzeniu* L. Pijanowski *Kolorowa krowa* W. Woroszylski *Kaszaloty u lekarza* A. Kamieńska *W królestwie Platelinii* Z. Herbert *Nic ładnego* V. Havel *Słowo – słowo* K. Wierzyński *Strofa* K.. I. Gałczyński *O mej poezji* W. Szymborska *Radość pisania*, *Niektórzy lubią poezję* M. Wojtyszko *Bromba i filozofia* (fragm., *Poeta szuka słów*) J. S. Pasierb *poeta jest twoim bratem* M. Chagall *Poeta* (obraz) J. Twardowski *O przeprowadzkach Pana Jezusa* ***Oblicza ojczyzny*** A. Sobczak *Legenda o Lechu i Białym Orle* (CD słuchowisko) J. Ratajczak *Legenda* T. Różewicz *oblicze ojczyzny* W. Woroszylski *To moje* Cz. Miłosz *W mojej ojczyźnie*	K.. I. Gałczyński *Osiem dni stworzenia* (*Teatrzyk Zielona Gęś przedstawia*) A. Kamieńska *Książka nad książkami* (fragm.) J. Kulmowa *Człowiek żeby patrzał, [Kiedy Bóg stworzył niebo…]* J. Kaczmarski *Stworzenie świata* (piosenka) M. Konopnicka *A jak poszedł król na wojnę* *Wojenko, wojenko…* E. Lipska *Takie czasy* H. Graham *Dziecięca nieczułość* W. Szymborska *Muzeum* Cz. Miłosz *Ojciec w bibliotece* D. Wawiłow *Znicze* J. Wiszniewska-Domańska *Biblioteka* (grafika) G. Arcimboldo *Bibliotekarz* (obraz) *A. Domańska *Historia żółtej ciżemki* (fragm.) *Historia żółtej ciżemki* reż. S. Chęciński (film) (fragm.) B. Seidler, G. Rosiński *O Piaście Kołodzieju* S. Dródż *Klepsydra* *A. Minkowski *Dolina Światła* (fragm.)

		J. Szczepkowski *Opowiedz nam, Ojczyzno* (fragm.) J. Wybicki *Mazurek Dąbrowskiego* J. Słowacki *W pamiętniku Zofii Bobrówny* F. Chopin *Polonez A-dur Op.40 nr 1* (utwór muzyczny) A. Słonimski *Polska* J. Kulmowa *Po co jest teatr* T. Makowski *Teatr dziecięcy* (obraz) J. Chmielewski *Tytus aktorem* (fragm.) B. Hanicka *Ale teatr!* (fragm.) K. I. Gałczyński *Małe kina* J. Brzechwa *Przygody pchły Szachrajki* (fragm.) legenda *Królowa o złotym sercu* *I. Jurgielewiczowa *Ten obcy* *H. Sienkiewicz *W pustyni i w puszczy* (fragm.) *W pustyni i w puszczy* reż. W. Ślesicki (fragm.) J. Twardowski *sprawiedliwość*	*M. Witcher *Dziewczynka z szóstego księżyca* *S. Lem *Bajki robotów* (fragm.) *Gwiezdne wojny: część IV – Nowa nadzieja* , reż. G. Lucas (fragm.) A. Maleszka *Magiczne drzewo. Czerwone krzesło* *Magiczne drzewo* reż. A. Maleszka J. K. Rowling *Harry Potter i kamień filozoficzny* (fragm.) *Harry Potter i kamień filozoficzny* reż. Ch. Columbus (zwiastun filmu oraz jego fragm.) J. Twardowski *Jesteś, Życzenia*, *Mamusia* J. Lechoń *Legenda*, *Matejko* M. Wolska *Kolęda* kolędy *Bóg się rodzi*, *Gdy śliczna panna* J. Twardowski *Bóg* L. J. Kern *Choinka* K. Dickens *Opowieści wigilijna* (fragm. słuchowiska (źródło: http://www.polskieradio.pl) H. Ch. Andersen *Dziewczynka z zapałkami*

Teksty literackie proponowane do omówienia w całości

	klasa IV	klasa V	klasa VI
motywy przewodnie	ŚWIAT WOKÓŁ MNIE	PRZESTRZEŃ. PODRÓŻ	CZAS. HISTORIA
podróż w głąb siebie	*C. Collodi *Pinokio*		*M. Twain *Przygody Tomka Sawyera* *A. Lindgren *Bracia Lwie Serce*
szkoła i nauka	*J. Brzechwa *Akademia Pana Kleksa*	*E. Niziurski *Sposób na Alcybiadesa*	
dom, rodzina, przyjaciele	*J. Olech *Dynastia Miziołków* * C. S. Lewis *Lew, Czarownica i stara szafa*	*D. Terakowska *Władca Lewawu*	*J. Onichimowska *Daleki rejs* *L. M. Montgomery *Ania z Zielonego Wzgórza*
przyroda, świat, wszechświat		* A. Szklarski *Tomek w krainie kangurów* *J. R. R. Tolkien *Hobbit, czyli tam i z powrotem*	*F. H. Burnett *Tajemniczy ogród*
społeczeństwo, historia, kultura, religia		*I. Jurgielewiczowa *Ten obcy*	* M. Witcher *Dziewczynka z szóstego księżyca*
	lektura zaproponowana przez uczniów	lektura zaproponowana przez uczniów	lektura zaproponowana przez uczniów

4.1. Klasa czwarta

I. ODBIÓR WYPOWIEDZI I WYKORZYSTYWANIE ZAWARTYCH W NICH INFORMACJI

Wymagania szczegółowe. **Zakładane osiągnięcia uczniów** Uczeń po klasie IV:	**Sposoby osiągania celów** przykładowe działania
1. Czytanie i słuchanie. Uczeń: 1) sprawnie czyta teksty głośno i cicho	- słuchanie wzorcowego czytania na audiobookach, płytach CD - organizowanie konkursów pięknego czytania - ciche czytanie tekstów techniką ołówka pod linijką tekstu - przeglądanie podręczników (spis treści, ilustracje, nagłówki)
2) określa temat i główną myśl tekstu 3) identyfikuje nadawcę i odbiorcę wypowiedzi (autora, narratora, czytelnika, słuchacza) 4) identyfikuje wypowiedź jako tekst informacyjny, literacki, reklamowy 5) rozpoznaje formy gatunkowe (zaproszenie, życzenia i gratulacje, zawiadomienie i ogłoszenie, instrukcję, w tym przepis) 6)odróżnia zawarte w tekście informacje ważne od informacji drugorzędnych	- układanie na podstawie tytułu pytań do tekstu przed jego przeczytaniem - zaznaczanie markerami np. głównej myśli, informacji, opinii - uzupełnianie na podstawie tekstu czytanego lub słuchanego schematu: Kto mówi? Do kogo mówi? O czym mówi? W jakiej sytuacji? - uzupełnianie kart pracy na podstawie słyszanego tekstu (główne myśli, kompozycja, argumenty, informacje, opinie) - streszczanie usłyszanego tekstu - układanie obrazków na podstawie słyszanego tekstu
10) dostrzega relacje między częściami składowymi wypowiedzi (tytuł, wstęp, rozwinięcie, zakończenie, akapity)	- komponowanie całości tekstu z pociętych fragmentów (tytuł, wstęp, rozwinięcie, zakończenie, akapity) - układanie wstępu i zakończenia do rozwinięcia
2. Samokształcenie i docieranie do informacji. Uczeń korzysta z informacji zawartych w encyklopedii, słowniku ortograficznym, słowniku języka polskiego (małym lub podręcznym)	- gromadzenie informacji o źródłach (np. biblioteka, Internet, prasa) - analizowanie układu i budowy haseł w encyklopedii i słowniku - ćwiczenia w korzystaniu z katalogu bibliotecznego (elektronicznego i kartkowego) - odnajdywanie określonych informacji
3.Świadomość językowa. Uczeń: 1) rozpoznaje podstawowe funkcje składniowe wyrazów użytych w	- zaznaczanie w zdaniu podmiotu, orzeczenia, przydawki i wskazywanie ich funkcji

wypowiedziach (podmiot, orzeczenie, przydawka) 2) rozpoznaje w tekście zdania pojedyncze nierozwinięte i rozwinięte, pojedyncze i złożone, równoważniki zdań – i rozumie ich funkcje; 3) rozpoznaje w wypowiedziach podstawowe części mowy (rzeczownik, czasownik, przymiotnik, przysłówek, liczebnik, zaimek, przyimek, spójnik) i wskazuje różnice między nimi; 4) rozpoznaje w tekście formy przypadków, liczb, osób, czasów i rodzajów gramatycznych – rozumie ich funkcje w wypowiedzi; 5) rozpoznaje znaczenie niewerbalnych środków komunikowania się (gest, wyraz twarzy, mimika, postawa ciała).	- zaznaczanie w tekście zdania pojedynczego rozwiniętego i nierozwiniętego, zdania złożonego i wyjaśnianie ich funkcji - przekształcanie zdania pojedynczego nierozwiniętego w zdanie pojedyncze rozwinięte - podkreślanie równoważników zdania i określanie ich funkcji - kolorowanie w tekście rzeczowników, czasowników, przymiotników, przysłówków (zawsze tym samym kolorem, np. rzeczowniki – zielone, czasowniki – czerwone, przymiotniki – niebieskie, przysłówki – żółte) - analizowanie w tekście formy i funkcji przypadków, liczb, rodzajów, osób, czasów, rodzajów gramatycznych (rzeczownik, czasownik, przymiotnik) - analizowanie na podstawie zdjęć, ilustracji, scenek, fragmentów filmu znaczenia gestu, wyrazu twarzy, mimiki i postawy w procesie komunikowania się

II. ANALIZA I INTERPRETACJA TEKSTÓW KULTURY

Wymagania szczegółowe. **Zakładane osiągnięcia uczniów** Uczeń po IV klasie:	**Sposoby osiągania celów** przykładowe działania
Uczeń zna teksty literackie i inne teksty kultury wskazane przez nauczyciela. 1. Wstępne rozpoznanie. Uczeń: 1) nazywa swoje reakcje czytelnicze (np. wrażenia, emocje);	- organizowanie konkursów dotyczących znajomości lektur - porządkowanie fragmentów tekstu, układanie ciągów fabularnych - tworzenie map myśli dotyczących elementów świata przedstawionego - wykonywanie rysunków ukazujących zależności w utworze - praca z tekstami kultury metodą przekładu intersemiotycznego

2) konfrontuje sytuację bohaterów z własnymi doświadczeniami; 3) wyraża swój stosunek do postaci. 2. Analiza. Uczeń: 1) dostrzega swoistość artystyczną dzieła; 2) odróżnia fikcję artystyczną od rzeczywistości; 3) odróżnia realizm od fantastyki; 4) rozpoznaje w tekście literackim: porównanie, przenośnię, epitet, wyraz dźwiękonaśladowczy i objaśnia ich role; 5) rozpoznaje: wers, zwrotkę (strofę), rym, rytm, refren; odróżnia wiersz rymowany i nierymowany (biały); 9) omawia akcję, wyodrębnia wątki i wydarzenia; 10) charakteryzuje i ocenia bohaterów; 11) identyfikuje: opowiadanie, powieść, baśń, bajkę, fraszkę, wiersz, przysłowie, komiks. 3. Interpretacja. Uczeń: 1) odbiera teksty kultury na poziomie dosłownym i przenośnym; 2) objaśnia morał bajki oraz samodzielnie formułuje przesłanie baśni. 4. Wartości i wartościowanie. Uczeń odczytuje wartości pozytywne i ich przeciwieństwa wpisane w teksty kultury (np. przyjaźń – wrogość, miłość – nienawiść, prawda – kłamstwo, wierność – zdrada).	- gromadzenie słownictwa nazywającego emocje - rozmowa na temat odbioru tekstów i emocjom towarzyszącym czytaniu - określanie sytuacji bohatera na podstawie literatury i filmu, porównywanie jej z własnymi doświadczeniami - analizowanie działań bohaterów za pomocą diagramu postaci - ocenianie postaci, wskazywanie ich pozytywnych, negatywnych cech i działań - porównywanie dzieł literackich z innymi tekstami kultury (filmem, obrazem, słuchowiskiem, spektaklem) - porównywanie poezji i prozy - porównywanie tekstów literackich z tekstami popularnonaukowymi, publicystycznymi - wypisywanie realistycznych i fantastycznych elementów świata przedstawionego - zamalowywanie, zakreślanie w tekście literackim porównań, epitetów, przenośni, uosobienia, ożywienia i objaśnianie ich funkcji - analizowanie trójkąta metaforycznego, wymyślanie własnych metafor - liczenie wersów, zwrotek (strof) w wierszu - układanie zwrotek z pociętych wersów - łączenie rymów w wierszu - porównywanie wiersza rymowanego z wierszem białym - wyodrębnianie refrenu w wierszu - wypisywanie wydarzeń w dziele literackim w postaci punktów, schematów, map myśli - zaznaczanie w trakcie czytania najważniejszych wydarzeń, elementów świata przedstawionego - zaznaczanie w tekście i notowanie informacji o bohaterach, - porównywanie wiersza, opowiadania, baśni, przysłowia, komiksu i wypisywanie cech - przekształcanie np. wiersza na opowiadanie, baśni na komiks - porównywanie znaczeń tekstów kultury na poziomie dosłownym i przenośnym - analizowanie baśni i samodzielne formułowanie przesłania baśni - wypisywanie wartości i antywartości wpisanych w teksty kultury

III. TWORZENIE WYPOWIEDZI

Wymagania szczegółowe. **Zakładane osiągnięcia uczniów** Uczeń po IV klasie:	**Sposoby osiągania celów** przykładowe działania
1. Mówienie i pisanie. Uczeń: 1) tworzy spójne teksty na tematy poruszane na zajęciach – związane z otaczającą rzeczywistością i poznanymi tekstami kultury; 2) dostosowuje sposób wyrażania się do oficjalnej i nieoficjalnej sytuacji komunikacyjnej oraz do zamierzonego celu; 3) formułuje pytania do tekstu; 4) świadomie posługuje się różnymi formami językowymi oraz (w wypowiedzi ustnej) mimiką, gestykulacją, postawą ciała; 5) tworzy wypowiedzi pisemne w następujących formach gatunkowych: opowiadanie z dialogiem (twórcze i odtwórcze), dziennik (pisany z perspektywy bohatera literackiego lub własnej), list prywatny, opis postaci, przedmiotu, zaproszenie, prosta notatka 6) stosuje w wypowiedzi pisemnej odpowiednią kompozycję i układ graficzny zgodny z wymogami danej formy gatunkowej (w tym wydziela akapity); 7) sporządza plan odtwórczy wypowiedzi (ramowy i szczegółowy); 8) uczestnicząc w rozmowie, słucha z uwagą wypowiedzi innych, mówi na temat; prezentuje własne zdanie i uzasadnia je; 9) czytając głośno, wyraziście, przekazuje intencję tekstu, właściwie akcentuje wyrazy, wprowadza pauzę, stosuje odpowiednią intonację; 10) recytuje teksty poetyckie oraz fragmenty prozy, podejmując próbę ich głosowej interpretacji. - mówi z poprawną dykcją	- przedstawianie się, prezentowanie map myśli na swój temat - odgrywanie scenek sytuacyjnych - redagowanie opowiadania ustnego i pisemnego - łączenie fragmentów tekstu za pomocą „spinaczy tekstu” - układanie fragmentów wypowiedzi w porządku logicznym, chronologicznym, przyczynowo-skutkowym i na ich podstawie tworzenie spójnych tekstów - wplatanie do tekstu wyrazów i wyrażeń określających stosunki czasowe, przestrzenne; - przekształcanie tekstu za pomocą synonimów -podpisywanie sytuacji komunikacyjnych (oficjalne i nieoficjalne) wraz z ustnym uzasadnianiem - dobieranie środków językowych adekwatnie do sytuacji komunikacyjnej - analizowanie wypowiedzeń wyrażających różne intencje (np. zapraszanie, pytanie, odpowiedź, prośba, polecenie, podziękowanie, przepraszanie) i tworzenie na ich wzór zdań wyrażających daną intencję - zabawy w wyrażanie emocji, różnych intencji za pomocą gestów, mimiki, postawy ciała - kształcenie form wypowiedzi za pomocą metody analizy i twórczego naśladowania wzoru (analizowanie wzorów wypowiedzi, dokonywanie transformacji na tekstach, syntezowanie) oraz zmodyfikowanej metodzie norm i instrukcji (wykonywanie kolejnych działań zmierzających do poprawnego zredagowania wypowiedzi): opowiadanie z dialogiem (twórcze i odtwórcze), dziennik (pisany z perspektywy bohatera literackiego lub własnej), list prywatny, opis postaci, przedmiotu, zaproszenie, prosta notatka - opisywanie swojego pokoju, sali polonistycznej i wykorzystanie ich do zapamiętywania za pomocą techniki trasy - tworzenie na podstawie ilustracji instrukcji wykonywania ćwiczeń sprzyjających uczeniu się, - układanie planu wypracowania z pociętych fragmentów - dzielenie tekstu na akapity - notowanie na tekście notatek służących do redagowania planu odtwórczego - układanie planu wypracowań do podanych tematów - zakreślanie kluczowych słów na tematach i zapisywanie skojarzeń - wykonywanie ćwiczeń oddechowych, artykulacyjnych i dykcyjnych

	- streszczanie wypowiedzi przedmówcy - rozwijanie wypowiedzi przedmówcy - układanie pytań do usłyszanego tekstu - gromadzenie argumentów - za pomocą techniki burzy mózgów wypisywanie jak największej ilości odpowiedzi na pytanie *Dlaczego …?* - ćwiczenie recytacji za pomocą metody analizy wykonawczej
2. Świadomość językowa. Uczeń: 1) rozróżnia i poprawnie zapisuje zdania oznajmujące, pytające i rozkazujące; 2) przekształca zdania złożone w pojedyncze i odwrotnie, a także zdania w równoważniki zdań i odwrotnie – odpowiednio do przyjętego celu; 3) stosuje poprawne formy gramatyczne wyrazów odmiennych; 4) poprawnie stopniuje przymiotniki i przysłówki i używa ich we właściwych kontekstach; 5) pisze poprawnie pod względem ortograficznym, w tym w razie potrzeby wykorzystuje wiedzę o: a) wymianie głosek w wyrazach pokrewnych oraz w tematach fleksyjnych wyrazów odmiennych, b) różnicach w wymowie i pisowni samogłosek ustnych i nosowych, spółgłosek twardych i miękkich, dźwięcznych i bezdźwięcznych, c) zapisie „nie” z rzeczownikami, przymiotnikami i czasownikami, d) sposobach pisania nazw własnych i nazw pospolitych; 6) poprawnie używa znaków interpunkcyjnych: kropki, przecinka, znaku zapytania, cudzysłowu, dwukropka, nawiasu, znaku wykrzyknika; 7) operuje słownictwem z określonych kręgów tematycznych (na tym etapie skoncentrowanym przede wszystkim wokół tematów: dom, rodzina, szkoła i nauka, środowisko przyrodnicze i społeczne).	- redagowanie zapisków, notatek w postaci zdań lub równoważników, ich przekształcanie - skracanie wypowiedzi poprzez przekształcanie zdań złożonych na pojedyncze - zaznaczanie kolorem odpowiednich końcówek - wykonywanie humorystycznych ilustracji do trudnych odmian, najczęstszych błędów (np. poszłem zamiast poszedłem) - redagowanie list popularności z najwyższym stopniem przymiotnika, np. najlepszy piosenkarz, najciekawsza książka - wykonywanie ćwiczeń słownikowych związanych z użyciem przymiotnika i przysłówka - tworzenie rysunków o dużych rozmiarach do wyrazów z trudnością ortograficzną i umieszczanie ich w sali polonistycznej (korzystanie z pamięci mimowolnej) - zastępowanie w przygotowanym tekście małych liter wielkimi - wprowadzanie znaków interpunkcyjnych do tekstów - wykonywanie ćwiczeń ortograficznych związanych z poprawną pisownią wyrazów z *rz, ż, ó, u, h, ch*; pisownią partykuły *nie* z rzeczownikami, przymiotnikami, czasownikami i przysłówkami; pisownią wielką i małą literą; pisownią wyrazów z *ą* i *ę*; dzieleniem wyrazów przy ich przenoszeniu – tworzenie humorystycznych ilustracji do wyrazów związanych z wymianą głoskową: ó–o, ó–e, ó–a, rz–r, ż–g, ż–dz, ż–h, ż–z, ż–ź, ż–s, *ch–sz, h–g, h–ż, h–z, ą–ę* - gromadzenie słownictwa skoncentrowanego przede wszystkim wokół tematów: dom, rodzina, szkoła i nauka, środowisko przyrodnicze i społeczne

4.2. Klasa piąta

I. ODBIÓR WYPOWIEDZI I WYKORZYSTYWANIE ZAWARTYCH W NICH INFORMACJI

Wymagania szczegółowe. **Zakładane osiągnięcia uczniów** Uczeń po klasie V:	**Sposoby osiągania celów** przykładowe działania Jak w klasie czwartej, a ponadto:
1. Czytanie i słuchanie. Uczeń: 7) wyszukuje w tekście informacje wyrażone wprost i pośrednio (ukryte) 8) rozumie dosłowne i przenośne znaczenie wyrazów w wypowiedzi	- uzupełnianie kart pracy na podstawie tekstu radiowego (pytania ogólne, pytania szczegółowe, prawda-fałsz) - czytanie dłuższych tekstów techniką PPLPP (przegląd, pytania, lektura, przyswajanie, powtarzanie) - wyszukiwanie w tekście informacji wyrażonych wprost i pośrednio (ukrytych) - porównywanie znaczenia dosłownego i przenośnego wyrazów
2. Samokształcenie i docieranie do informacji. Uczeń korzysta z informacji zawartych w słowniku wyrazów bliskoznacznych.	- korzystanie ze słownika wyrazów bliskoznacznych
3.Świadomość językowa. Uczeń: 1) rozpoznaje podstawowe funkcje składniowe wyrazów użytych w wypowiedziach (dopełnienie, okolicznik) 2) rozpoznaje w tekście zdania złożone (współrzędnie) 4) rozpoznaje w tekście formy przypadków, liczb, osób, czasów i rodzajów gramatycznych – rozumie ich funkcje w wypowiedzi	- zaznaczanie dopełnienia i okolicznika (czasu, miejsca, sposobu) w wypowiedzeniu pojedynczym oraz wyjaśnianie ich funkcji -wyodrębnianie w tekście zdania złożonego współrzędnie i wyjaśnianie jego funkcji - wskazywanie liczebników głównych, porządkowych, zbiorowych i ułamkowych - wskazywanie w tekście przyimków i spójników

II. ANALIZA I INTERPRETACJA TEKSTÓW KULTURY

Wymagania szczegółowe. **Zakładane osiągnięcia uczniów** Uczeń po V klasie:	**Sposoby osiągania celów** przykładowe działania Jak w klasie czwartej, a ponadto:
Uczeń zna teksty literackie i inne teksty kultury wskazane przez nauczyciela. 2. Analiza. Uczeń: 6) wyodrębnia elementy składające się na widowisko teatralne (gra aktorska, reżyseria, dekoracja, charakteryzacja, kostiumy, rekwizyty) 7) wyodrębnia elementy dzieła filmowego i telewizyjnego (scenariusz, reżyseria, ujęcie, gra aktorska) 11) identyfikuje: legendę, mit	- przygotowywanie inscenizacji teatralnych (przygotowywanie plakatu, kostiumów, rekwizytów, dekoracji) - porównywanie widowiska teatralnego do filmu - czytanie tekstów popularnonaukowych o filmie, teatrze - porównywanie adaptacji filmowej z tekstem literackim - określanie planów ujęć literackich obrazów na podstawie tekstogramamów - przygotowywanie plakatów ukazujących różne gatunki filmowe, ujęcia - wskazywanie cech utworów dramatycznych - porównywanie scenariusza ze scenopisem - charakteryzowanie postaci techniką „próbne zdjęcia” – wybór kandydata na aktora spośród pochodzących z czasopism fotografii - analizowanie fotosów z filmu - porównywanie baśni z legendą, mitem

III. TWORZENIE WYPOWIEDZI

Wymagania szczegółowe. **Zakładane osiągnięcia uczniów** Uczeń po klasie V:	**Sposoby osiągania celów** przykładowe działania Jak w klasie czwartej, a ponadto:
1. Mówienie i pisanie. Uczeń:	- redagowanie analizy SWOT (moje mocne i słabe strony, szanse i zagrożenia)

1) tworzy spójne teksty na tematy poruszane na zajęciach – związane z otaczającą rzeczywistością i poznanymi tekstami kultury; 2) dostosowuje sposób wyrażania się do oficjalnej i nieoficjalnej sytuacji komunikacyjnej oraz do zamierzonego celu; 3) formułuje pytania do tekstu; 4) świadomie posługuje się różnymi formami językowymi oraz (w wypowiedzi ustnej) mimiką, gestykulacją, postawą ciała; 5) tworzy wypowiedzi pisemne w następujących formach gatunkowych: list oficjalny, opis krajobrazu, ogłoszenie, kartka z życzeniami 6) stosuje w wypowiedzi pisemnej odpowiednią kompozycję i układ graficzny zgodny z wymogami danej formy gatunkowej (w tym wydziela akapity); 7) sporządza plan odtwórczy wypowiedzi (ramowy i szczegółowy); 8) uczestnicząc w rozmowie, słucha z uwagą wypowiedzi innych, mówi na temat; prezentuje własne zdanie i uzasadnia je; 9) czytając głośno, wyraziście, przekazuje intencję tekstu, właściwie akcentuje wyrazy, wprowadza pauzę, stosuje odpowiednią intonację; 10) recytuje teksty poetyckie oraz fragmenty prozy, podejmując próbę ich głosowej interpretacji.	- układanie planów pod kątem zasad uczenia się, - uzupełnianie arkuszy kontroli czasu, - redagowanie kalendarza powtórek - odgrywanie scenek ukazujących świadome posługiwanie się językiem werbalnym i pozawerbalnym - układanie zdań z określoną intencją – metodą analizy i twórczego wykorzystywania wzoru wykonywanie działań zmierzających do ukształtowania umiejętności redagowania następujących form wypowiedzi: list oficjalny, opis krajobrazu, ogłoszenie, kartka z życzeniami - wykonywanie komiksu na podstawie lektury - tworzenie relacji radiowej, telewizyjnej na podstawie lektury
2. Świadomość językowa. Uczeń: 1) rozróżnia i poprawnie zapisuje zdania oznajmujące, pytające i rozkazujące; 2) przekształca zdania złożone w pojedyncze i odwrotnie, a także zdania w równoważniki zdań i odwrotnie – odpowiednio do przyjętego celu; 3) stosuje poprawne formy gramatyczne wyrazów odmiennych; 4) poprawnie stopniuje przymiotniki i przysłówki i używa ich we właściwych kontekstach; 5) pisze poprawnie pod względem ortograficznym, w tym w razie potrzeby wykorzystuje wiedzę o: a) wymianie głosek w wyrazach pokrewnych oraz w tematach fleksyjnych wyrazów odmiennych, b) różnicach w wymowie i pisowni samogłosek ustnych i nosowych, spółgłosek twardych i miękkich, dźwięcznych i bezdźwięcznych, c) zapisie „nie” z rzeczownikami, przymiotnikami i czasownikami, d) sposobach pisania nazw własnych i nazw pospolitych;	- przekształcanie wypowiedzeń pojedynczych w wypowiedzenia złożone współrzędnie i odwrotnie - ćwiczenia ortograficzne związane z pisownią partykuły *nie* z liczebnikami, końcówkami fleksyjnymi-*i, -ii, -ji,* zakończeniami *-ski, -cki, -dzki, -stwo, -ctwo, -dztwo*

6) poprawnie używa znaków interpunkcyjnych: kropki, przecinka, znaku zapytania, cudzysłowu, dwukropka, nawiasu, znaku wykrzyknika; 7) operuje słownictwem z określonych kręgów tematycznych (na tym etapie skoncentrowanym przede wszystkim wokół tematów: dom, rodzina, szkoła i nauka, środowisko przyrodnicze i społeczne).	

4.3. Klasa szósta

I. ODBIÓR WYPOWIEDZI I WYKORZYSTYWANIE ZAWARTYCH W NICH INFORMACJI

Wymagania szczegółowe. **Zakładane osiągnięcia uczniów**	**Sposoby osiągania celów**
Uczeń po klasie VI:	przykładowe działania Jak w klasach poprzednich, a ponadto:
1. Czytanie i słuchanie. Uczeń: 9) wyciąga wnioski wynikające z przesłanek zawartych w tekście (w tym rozpoznaje w nim prawdę lub fałsz)	- zaznaczanie w tekście (i wypisywanie) przesłanek i na ich podstawie wyciąganie wniosków
2. Samokształcenie i docieranie do informacji.	- korzystanie z informacji zawartych w słowniku poprawnej polszczyzny, w słowniku frazeologicznym - korzystanie ze słowników elektronicznych, elektronicznych programów edukacyjnych
3.Świadomość językowa. Uczeń: 2) rozpoznaje w tekście zdania złożone (podrzędnie) – i rozumie ich funkcje 4) rozpoznaje w tekście formy przypadków, liczb, osób, czasów i rodzajów gramatycznych – rozumie ich funkcje w wypowiedzi	- wyodrębnianie w tekście zdań złożonych podrzędnie i wskazywanie ich funkcji - wskazywanie w tekście zaimków, poprawne odmienianie, określanie funkcji – odróżnianie orzeczenia czasownikowego od imiennego;

II. ANALIZA I INTERPRETACJA TEKSTÓW KULTURY

Wymagania szczegółowe. **Zakładane osiągnięcia uczniów** Uczeń po VI klasie:	**Sposoby osiągania celów** przykładowe działania Jak w poprzednich klasach, a ponadto:
8) wskazuje cechy charakterystyczne przekazów audiowizualnych (filmu, programu informacyjnego, programu rozrywkowego), potrafi nazwać ich tworzywo (ruchome obrazy, warstwa dźwiękowa);	- porównywanie tworzywa przekazów audiowizualnych - filmu, programu rozrywkowego (ruchome obrazy, warstwa dźwiękowa) - porównywanie literatury fantasy z literaturą fantastyczno – naukową - analizowanie i interpretacja kompozycji ilustratorskiej wydania, np. szkice z wydania Ani z Zielonego Wzgórza

III. TWORZENIE WYPOWIEDZI

Wymagania szczegółowe. **Zakładane osiągnięcia uczniów** Uczeń po VI klasie:	**Sposoby osiągania celów** przykładowe działania Jak w klasach poprzednich, a ponadto:
1. Mówienie i pisanie. Uczeń: 1) tworzy spójne teksty na tematy poruszane na zajęciach – związane z otaczającą rzeczywistością i poznanymi tekstami kultury;	- przygotowywanie i przeprowadzanie dyskusji - przygotowywanie przewodnika na podstawie lektury
2. Świadomość językowa. Uczeń: 1) rozróżnia i poprawnie zapisuje zdania oznajmujące, pytające i rozkazujące; 2) przekształca zdania złożone w pojedyncze i odwrotnie, a także zdania w równoważniki zdań i odwrotnie – odpowiednio do przyjętego celu; 3) stosuje poprawne formy gramatyczne wyrazów odmiennych; 4) poprawnie stopniuje przymiotniki i przysłówki i używa ich we właściwych	Jak w klasach poprzednich, a ponadto: - wypisywanie sloganów, tworzenie sloganów, ćwiczenia słownikowe w redagowaniu reklamy, używanie przymiotnika w stopniu najwyższym (w sposób prosty, opisowy i nieregularny) - ćwiczenia w logicznym kończeniu zdań za pomocą spójników np.: bo, ponieważ, więc, dlatego, zatem, ale, lecz ćwiczenia ortograficzne związane z pisownią partykuły *nie* z zaimkami, z przymiotnikami i przysłówkami w

kontekstach; 5) pisze poprawnie pod względem ortograficznym, w tym w razie potrzeby wykorzystuje wiedzę o: a) wymianie głosek w wyrazach pokrewnych oraz w tematach fleksyjnych wyrazów odmiennych, b) różnicach w wymowie i pisowni samogłosek ustnych i nosowych, spółgłosek twardych i miękkich, dźwięcznych i bezdźwięcznych, c) zapisie „nie” z rzeczownikami, przymiotnikami i czasownikami, d) sposobach pisania nazw własnych i nazw pospolitych; 6) poprawnie używa znaków interpunkcyjnych: kropki, przecinka, znaku zapytania, cudzysłowu, dwukropka, nawiasu, znaku wykrzyknika; 7) operuje słownictwem z określonych kręgów tematycznych (na tym etapie skoncentrowanym przede wszystkim wokół tematów: dom, rodzina, szkoła i nauka, środowisko przyrodnicze i społeczne).	stopniu wyższym i najwyższym; wyrazami z *ą, ę, on, om, en, em* - ćwiczenia w zapisywaniu cudzysłowu i poprawnej odmianie tego wyrazu - ćwiczenia słownikowe poszerzające słownictwo skoncentrowanym przede wszystkim wokół tematów wskazanych w podstawie programowej

Sposoby osiągania celów kształcenia i wychowania, z uwzględnieniem możliwości indywidualizacji pracy w zależności od potrzeb i możliwości uczniów oraz warunków, w jakich program będzie realizowany

Sposoby osiągania celów kształcenia i wychowania w pracy z wszystkimi uczniami

Ustalać wspólnie z uczniami cele na dany miesiąc i tydzień.

Uczniowie na podstawie książki Ch. Steinger wykonują ortogramy z wykorzystaniem alfabetu z literami i tworzenie na ich podstawie obrazków.

Uczniowie na podstawie książki Ch. Steinger uczą się wierszy na pamięć za pomocą techniki historyjek.

Ćwiczenia typu: nauczyciel zadaje uczniom przeczytanie tekstu i sporządzenie notatek, następnie uczniowie otrzymują pytania, na które mają odpowiedzieć pisemnie bez patrzenia do tekstu. Następnie w parach porównują odpowiedzi oraz notatki, szczególnie analizowane są notatki uczniów, którzy zdobyli największą liczbę punktów.

Istotnym elementem programu jest słuchanie audoibooków. Nie tylko sprzyja słuchowcom, rozwija wyobraźnię, jest wzorem pięknego czytania, ale w kontekście tytułu programu jest wskazówką do słuchania utworów w domu, w samochodzie, a tym samym efektywnego wykorzystania czasu.

Elementy wykładu: uczniowie czytają karty pracy, żeby znać cel czytania, nauczyciel wypowiada się na dany temat (słuchowcy), w tym czasie uczniowie uzupełniają karty pracy, np. główne myśli, argumenty, konkretne informacje, plan wypowiedzi (kinestetycy). Nauczyciel pokazuje na tablicy interaktywnej poprawną odpowiedź (wzrokowcy). Jako zadanie domowe uczniowie piszą streszczenie.

Nauczyciel nie dyktuje notatek do zeszytu. Uczniowie najpierw uczą się redagować notatki wspólnie z nauczycielem – ustalają, co jest ważne, jaką formę może przybrać notatka, wspólnie redagują pisemną notatkę. Kiedy uczniowie osiągną sprawność, lekcja kończy się tylko ustnym podsumowaniem, a notatkę redagują uczniowie na zadanie domowe. Nauczyciel systematycznie sprawdza tak redagowane notatki. Najciekawsze pokazuje na forum.

Nauczyciel po lekcji podaje „pytania do sprawdzianu na dzisiaj". Dzięki temu uczniowie mają świadomość, co jest ważne, co należy w tym samym dniu w domu powtórzyć. Z tych pytań może raz w tygodniu zrobić wybranym uczniom kartkówkę, pytania te pojawiają się następnie na sprawdzianach podsumowujących.

Redagowanie wypracowań w klasie. Nauczyciel co najmniej tydzień wcześniej podaje uczniom zagadnienia do wypracowania, uczniowie mają zgromadzić materiały przydatne im podczas pisania (np. fiszki, mapy myśli, cytaty z opisem źródła). W czasie jednostki dwugodzinnej uczniowie redagują wypracowania, korzystając z materiałów.

Wypracowania redagowane w domu najpierw poddawane są recenzji uczniów. Uczniowie najpierw w parach czytają swoje prace i piszą pod nią recenzję. Uczniowie w domu pod recenzją piszą poprawioną wersję. W ten sposób nauczyciela widzi postęp ucznia, a także może ocenić uwagi recenzenta.

Odtwarzanie sytuacji życiowych w postaci scenek teatralnych.

Uzupełnianie tekstów z lukami.

Stosować jak najczęściej metodę przekładu intersemiotycznego.

Organizowanie wystaw, pokazów.

Organizowanie dni pisarza (np. w związku z rocznicami).

Redagowanie notatek w postaci map mentalnych należy uczyć już od IV klasy. Pierwsza mapa mentalna powinna dotyczyć ucznia – jego zainteresowań, planów, marzeń, ulubionych zwierząt itp. Pierwsza tak wykonana mapa mentalna interioryzuje tę formę notatki, sprzyja wyrobieniu pozytywnego stosunku do notatek łączących pracę dwóch półkul mózgowych. Przed lekcją nauczyciel powinien zadać uczniom przyniesienie ilustracji, kredek, flamastrów itp.

Redagować z uczniami notatki z wykorzystaniem kolorów, tworzyć mapy mentalne,

Sposoby osiągania celów kształcenia i wychowania w pracy z uczniem zdolnym

Stosować zróżnicowane metody dydaktyczne, a szczególnie metodę projektu i metody aktywizujące (np. metoda sześciu kapeluszy E. de Bono, burza mózgów), dyskusje (dyskusja punktowana, debata oksfordzka),

Wprowadzić trening twórczości, treningi koncentracji.

Stosować metody przekładu intersemiotycznego,

Stosować metody waloryzacyjne, eksponujące, zarówno ekspresyjne (inscenizacja, symulacja, drama), jak i impresyjne (udział w wystawach, spotkaniach z twórcami),.

Sposoby osiągania celów kształcenia i wychowania w pracy z uczniem, u którego zdiagnozowano trudności w czytaniu i pisaniu oraz inne trudności w różnych sytuacjach edukacyjnych

W przypadku zdiagnozowania (za pomocą wywiadu, obserwacji, analizy wytworów, kwestionariusza[1]) trudności w czytaniu i pisaniu oraz innych trudności w różnych sytuacjach edukacyjnych, takich jak:

- wolne tempo czytania, trudności ze zrozumieniem i zapamiętaniem treści,
- niechęć do czytania długich tekstów i grubych książek,
- nieprawidłowa pisownia – błędy ortograficzne pomimo znajomości zasad pisowni, pismo fonetyczne,
- opuszczanie liter, dodawanie, przestawianie,
- trudności z organizacją tekstu (pisanie wypracowań), stylistyka, interpunkcja;
- błędy gramatyczne,
- trudne odręczne pismo[2],
- trudności w posługiwaniu się słownikami, encyklopediami wynikającymi m. in. z deficytów pamięci sekwencyjnej,
- trudności w analizowaniu tekstów (wskazywaniu elementów konstrukcyjnych tekstów, we wskazywaniu znaków składniowej organizacji tekstu, wskazywaniu znaków nacechowania emocjonalnego, wskazywaniu znaków stylistycznych),
- trudności w tworzeniu i ocenie poprawności własnych tekstów (wypowiedzi uproszczone lub zbyt rozbudowane, brak poprawnej struktury tekstu, logicznej spójności, chaos treści, trudności w doborze argumentów, hierarchizacji treści, nieproporcjonalności przykładów, powtarzanie treści, niepotrzebne powroty do już zakończonych wątków),

[1] Przykładowy kwestionariusz objawów dysleksji u uczniów szkoły ponadgimnazjalnej oraz przegląd metod diagnostycznych zob. R. Czabaj, *Rozpoznanie i wspomaganie uczniów ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się czytania i pisania klas IV-VI, gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalnej,* [w:] *Podniesienie efektywności kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Materiały szkoleniowe*, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Warszawa 2010, s. 266-273.

[2] M. Bogdanowicz, A. Borkowska, *Model rozpoznawania specyficznych trudności w czytaniu i pisaniu*, [w:] *Podniesienie efektywności kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Materiały szkoleniowe*, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Warszawa 2010, s. 114.

- trudności w wypowiadaniu się i dyskusji (planowaniu kompozycji wypowiedzi, doborze argumentów i przykładów, hierarchizacji informacji),
- trudności w notowaniu, streszczaniu z powodu niepewności co do poprawnej formy zapisu, słabej pamięci bezpośredniej, braku selektywności informacji, wolnego tempa czytania, nieczytelności pisma[3],

nauczyciel powinien podejmować wybrane działania:

- organizować grupowe zajęcia, podczas których w formie np. gier towarzyskich będą wykonywać dodatkowe ćwiczenia korekcyjno-komensacyjne,
- zachęcać, aby uczniowie na marginesach książek robili notatki, pisali uwagi i komentarze,
- wymagać, aby w analizowanym tekście uczniowie podkreślali kluczowe słowa, wyjaśniali słowa trudne i nieznane, rysowali linie, pętle łączące słowa, zdania, akapity lub wydzielające całościowe treści,
- zachęcać do używania długopisów, markerów o różnych kolorach,
- w analizie tekstu wymagać punktowania, zaznaczania kolejności, sekwencji wydarzeń – cyframi,
- uczyć stosowania schematów graficznych, np. map myśli, które ułatwiają uwzględnienia relacji między informacjami,
- stosować schematy graficzne,
- w trakcie analizy tekstów literackich wykorzystywać tzw. książki mówione (audio-booki), aby uczniowie mogli jednocześnie słuchać i czytać tekst,
- zadać uczniom przygotowanie się w domu do głośnego odczytania tekstu podczas lekcji,
- stosować technikę „Dyktando w 10-punktach”,
- dostosować wymagania do możliwości uczniów z dysortografią,
- kontynuować ćwiczenia ortograficzne[4],
- stosować ćwiczenia usprawniające uwagę, procesy percepcyjno-motoryczne oraz integracyjne, przestrzenne i pamięciowe,

[3] Ibidem, s. 117.

[4] Nauczyciel może wykorzystać program terapeutyczny „Ortograffiti”.

- stosować mnemotechniki w utrwalaniu wyrazów, których pisownia jest trudna,
- stosować gry w formie kart lub komputerowe utrwalające pisownie trudnych wyrazów,
- wyrobić w uczniach nawyk sprawdzania pisowni w słownikach oraz używania korektora pisma w komputerowych programach edytorskich[5].

Warunki do realizacji programu:

1) dostęp do sali wyposażonej w komputer z dostępem do Internetu, projektor, ekran lub tablicę interaktywną,
2) wyposażenie biblioteki szkolnej w teksty kultury wskazane w programie oraz w zasoby multimedialne,
3) możliwość korzystania z magnetofonu.

Wykorzystywanie technologii informacyjno-komunikacyjnej

Warto korzystać z portalu edukacyjnego www.scholaris.pl. Nauczyciel może pracować z portalem podczas różnych typów lekcji (szczególnie podczas lekcji utrwalających). Można wykorzystywać różne typy zasobów takich, jak np. symulacje i animacje, prezentacje multimedialne wraz z narracją, teksty, gry, filmy. Szczególne polecenia są e-lekcje, czyli elektroniczne lekcje, które zawierają część podającą, często w postaci filmów, narracji, animacji, a także część sprawdzającą w postaci ćwiczeń interaktywnych.

Portal scholaris.pl jest również bardzo dobrym narzędziem do tworzenia przez nauczyciela własnych prezentacji interaktywnych, e-lekcji, które mogą być udostępniane uczniom.

Sposoby wykorzystania portalu scholaris.pl w realizacji programu *Radość uczenia się*:

Lp.	klasa	typ zasobu	nazwa zasobu
1.	IV	ćwiczenie interaktywne	Kto opowiada w baśniach?

[5] M. Bogdanowicz, A. Borkowska, *Model rozpoznawania specyficznych trudności w czytaniu i pisaniu*, op. cit., s. 143-146.

2.	IV	e-lekcja	Hans Christian Andersen i jego baśniowy świat
3.	IV	Ćwiczenia interaktywne	Czas i miejsce akcji w baśni
4..	IV	filmy wideo/animacje	Baśń Hansa Christiana Andersena pod tytułem „Królowa Śniegu”
5.	IV	scenariusz	Być przyjacielem czy mieć przyjaciela – czyli czego trzeba nam do szczęścia?
6.	IV	ćwiczenie interaktywne	Co się zdarzyło w baśni „Słowik”?
7.	IV	zdjęcia / ilustracje	Czasowniki - odmiana przez rodzaje w 3. osobie
8.	IV	tablice/schematy	Co to jest zdanie?
9.	IV	karty pracy ucznia	Ćwiczenia utrwalające pisownię wielką i małą literą
10.	V	scenariusz	Co zrobić, żeby szkoła była OK? Janusz Korczak "Szkoła"
11.	VI	zdjęcia / ilustracje	Czarnolas - Muzeum im. Jana Kochanowskiego
12.	VI	testy/sprawdziany	Ćwiczenia sprawdzające znajomość pisowni wyrazów z „rz”
13.	VI	scenariusz	„Chłopcy z Placu Broni” – konkurs „Jeden z dziesięciu”
14.	VI	scenariusz	Ania i Maryla – tak różne, a jednak tak bliskie

Dla kształcenia kulturowego warto sięgać do różnorodnych serwisów tematycznych, np. http://www.filmotekaszkolna.edu.pl

http://edukacjafilmowa.pl, http://www.stopklatka.pl/

http://e-teatr.pl/pl/index.html

http://muzykotekaszkolna.pl

strony poświęcone konkretnym filmom, pisarzom, np.
http://www.forumfilm.pl/magiczne_drzewo/index.htm

W pracy z uczniami warto wykorzystywać filmy edukacyjne, np. M. Nagajowej *Telewizja, Idziemy do teatru, Radio, Twórcy przedstawienia przy pracy, Znaki teatru* (Wydawnictwo WSiP).

Nauczyciel na bieżąco monituruje, czy jego działania przynoszą zamierzone rezultaty, dlatego też stosuje różne techniki ewaluacyjne.

5. Propozycje kryteriów oceny i metod sprawdzania osiągnięć ucznia

W programie *Radość uczenia się* łączy się ocenianie kształtujące z ocenianiem podsumowującym. Ocenianie służy bowiem systematycznemu informowaniu ucznia, jak również jego rodziców (prawnych opiekunów) o poziomie osiągnięć edukacyjnych i postępach w tym zakresie, o trudnościach w uczeniu się oraz szczególnych uzdolnieniach. Dzięki połączeniu oceniania kształtującego z podsumowującym, oceną koleżeńską i samooceną uczeń może samodzielnie zaplanować własny rozwój oraz być bardziej zmotywowanym do dalszych postępów. Ocenianie służy także nauczycielowi w doskonaleniu organizacji i metod pracy dydaktycznej.

W komentarzu kierowanym przez nauczyciela do ucznia powinny znaleźć się cztery elementy:

- wyszczególnienie i docenienie dobrych elementów pracy ucznia (++),
- odnotowanie tego, co wymaga poprawienia lub dodatkowej pracy ze strony ucznia (-),
- wskazówki, w jaki sposób uczeń powinien poprawić pracę (Δ),
- wskazówki do dalszej pracy ucznia (↑).

Zgodnie z ideą oceniania kształtującego uczeń powinien przed napisaniem pracy otrzymać od nauczyciela kryteria i wymagania.

Nauczyciel sprawdza osiągnięcia edukacyjne ucznia poprzez: wypracowania uczniowskie, analizę i interpretację tekstów kultury, udział w dyskusjach klasowych, testy i sprawdziany, projekt i ich prezentacje, dłuższe wypowiedzi na dany temat, prezentacje multimedialne, recytacje, zadania domowe i inne efekty pracy ucznia, np. stworzenie strony internetowej poświęconej jakiemuś zagadnieniu, portfolio, przygotowanie spektaklu.

W ocenianiu najlepiej przyjąć tradycyjną skalę stopni szkolnych wyrażonych za pomocą cyfr:

1) dla wymagań podstawowych: 2 (dopuszczający), 3 (dostateczny),
2) dla wymagań ponadpodstawowych: 4 (dobry), 5 (bardzo dobry).

Ocenę 1 (niedostateczny) otrzymuje uczeń, który nie opanował podstawowych wymagań, ocenę 6 (celujący) otrzymuje uczeń, opanował wymagania ponadpodstawowe, a ponadto jego wiedza wykracza poza obowiązujące treści.

W ocenianiu pisemnych i ustnych wypowiedzi ucznia należy stosować ocenianie kryterialne. Uczniowie powinni znać kryteria oceny poszczególnych form wypowiedzi. W opracowaniu kryteriów nauczyciel powinien się wzorować na schemacie opracowanym do poprawy egzaminów maturalnych. Dlatego też przy pracach pisemnych ocenia: rozwinięcie tematu, kompozycję, styl, język, zapis, szczególne walory pracy. Podczas oceny wypowiedzi ustnych: realizację tematu, kompozycję wypowiedzi, rozmowę, język.

Bibliografia

I. Bibliografia dotycząca metodyki nauczania języka polskiego

1) *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviens. Studia ad Didacticam Litterarum Polonarum at Linguae Polonae Pertinetia II,* pod red. M. Jędrychowskiej, D. Łazarskiej, E. Mikoś, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2010.

2) Armstrong T., *7 rodzajów inteligencji. Odkryj je w sobie i rozwijaj*, tłum. M. Witkowska, MT Biznes, Warszawa 2009.

3) Bortnowski S., *Przewodnik po sztuce uczenia literatury*, Wydawnictwo STENTOR, Warszawa.

4) Bortnowski S., *Warsztaty dziennikarskie*, STENTOR, Warszawa 1999.

5) Bortnowski S., *Zdziwienia polonistyczne, czyli o sztuce na lekcjach polskiego*, Wydawnictwo STENTOR, Warszawa 2003.

6) *Doskonalenie warsztatu nauczyciela polonisty*, red. A. Janus-Sitarz, UNIVERSITAS, Kraków 2005.

7) *e-polonistyka*, pod red. A. Dziak, S. J. Żurka, Wydawnictwo KUL, Lublin 2009; http://www.kul.pl/files/154/e-polonistyka.pdf Dostęp:

8) Jedliński R., *Między miłosierdziem a globalizacją. Aksjologiczne przestrzenie edukacji polonistycznej*, Kraków 2010.

9) Jędrychowska M., *Najpierw człowiek. Szkolna edukacja kulturowo-literacka a problem kształcenia dydaktycznego polonistów. Refleksja teleologiczna*, Wydawnictwo Edukacyjne, Kraków 1998.

10) Książek-Szczepanikowa A., *Od obrazka do wideoklipu. Integracja tekstowa w kształceniu literackim na poziomie podstawowym*, Wydawnictwo Pedagogiczne ZNP, Kielce 1999.

11) Leszczyńska A., *„Bracia Lwie Serce" Astrid Lindgren czyli szukanie światła*, Wydawnictwo Edukacyjne, Kraków 2000.

12) Myrdzik B., *Zrozumieć siebie i świat. Szkice i studia o edukacji polonistycznej*, Lublin 2006.

13) *Nowe wyzwania dla polonisty. Metodyka-Pomiar-Ewaluacja*, red. B. Myrdzik, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2002.

14) *Nowoczesność i tradycja w kształceniu literackim. Podręcznik do ćwiczeń z metodyki języka polskiego,* pod red. B. Myrdzik, Wydawnictwo Uniwersytetu M. Curie-Skłodowskiej, Lublin 2000.

15) Pilch A., *Kierunki interpretacji tekstu poetyckiego. Literaturoznawstwo i dydaktyka*, Księgarnia Akademicka, Kraków 2003.

16) *Polonista w szkole. Podstawy kształcenia nauczyciela polonisty*, red. A. Janus-Sitarz, Wydawnictwo UNIVERSITAS, Kraków 2004.

17) *Przygotowanie ucznia do odbioru różnych tekstów kultury*, red. A. Janus-Sitarz, Wydawnictwo UNIVERSITAS, Kraków 2004.

18) Suszek A., *Dookoła świata śladami Fileasa Fogga, czyli jak opracować w szkole powieść Julisza Verne'a*, Wydawnictwo Edukacyjne, Kraków 2000.

19) *Szkolne spotkania z literaturą*, red. A. Janus-Sitarz, Wydawnictwo UNIVERSITAS, Kraków 2007.

20) Uryga Z., *Godziny polskiego*, PWN, Warszawa-Kraków 1996.

21) Wantuch W., *Poezja w szkole podstawowej. Gry słów i rzeczy*, Wydawnictwo Edukacyjne, Kraków 2006.

22) *Wartościowanie a edukacja polonistyczna*, red. A. Janus-Sitarz, Wydawnictwo UNIVERSITAS, Kraków 2008.

23) *Wiązanie kształcenia językowego z literacko-kulturowym w gimnazjach i liceach*, pod red. Z. Urygi, R. Jedlińskiego, M. Sienko, Kraków 2007.

24) *Z uczniem pośrodku. Podmiotowa dydaktyka literatury, języka, kultury*, red. Z. Budrewicz, M. Jędrychowska, Kraków 1999.

25) Żuchowska W., *Ścieżka medialna. Otoczenie informacyjne*, Wydawnictwo Edukacyjne, Kraków 2004.

II. Bibliografia dotycząca skutecznego uczenia się i działania

1) Buehl D., *Strategie aktywnego nauczania, czyli jak efektywnie nauczać i uczyć się skutecznie*, red. W. Bednarkowa, tłum, B. Piątek, Wydawnictwo Edukacyjne, Kraków 2004.

2) Churles R., Terry R., *NLP dla nauczycieli. Szkoła efektywnego nauczania*, Wydawnictwo HELION, Gliwice 2010.

3) Covey S. R., *7 nawyków skutecznego działania*, tłum. I. Majewska-Opiełka, Wydawnictwo REBIS, Poznań 2007.

4) Covey S., *7 nawyków skutecznego nastolatka. Obowiązkowy przewodnik dla młodzieży*, tłum. A. Rędzio, Wydawnictwo REBIS, Poznań 2011.

5) Czerniawska E., Ledzińska M., *Ja i moja pamięć. O użytecznych strategiach uczenia się*, WSiP, Warszawa 1994.

6) de Bono E., *Umysł kreatywny. 62 ćwiczenia rozwijające intelekt*, Wydawnictwo Studio Emka, Warszawa 2011.

7) Dryden G., Vos J., *Rewolucja w uczeniu*, tłum. B. Jóźwiak, Zysk i S-ka Wydawnictwo, Poznań 2003.

8) Edwards B., *Rysunek. Odkryj talent dzięki prawej półkuli mózgu*, Wydawnictwo Aha!, Łódź 2007.

9) Harmin M., *Duch klasy. Jak motywować uczniów do nauki?*, CEO, Warszawa 2008.

10) Knoblauch J., *Sztuka uczenia się, czyli jak posiąść wiedzę, nie wpadając w stresy*, Oficyna Wydawnicza Vocatio, Warszawa 1998.

11) Kołodziejczyk W., *Jak skutecznie zarządzać swoim czasem*, CKE, Warszawa 2006.

12) Łukasiewicz M., *Sukces w szkole. Jak uczyć się 2-3 razy szybciej i umiejętnie sprzedawać swoją wiedzę*, Ośrodek Doskonalenia Umiejętności, Poznań 1999.

13) Łukasiewicz M., *Mistrzostwo. Jak pobijać własne rekordy w SZYBKIM i SKUTECZNYM uczeniu*, Ośrodek Doskonalenia Umiejętności, Poznań 1999.

14) Malinowski M., *Uczę się i – umiem!*, CKE, Warszawa 2006.

15) Michelmann R., Michelmann W. U., *Techniki szybkiego czytania*, tłum. M. Dutkiewicz, Klub dla Ciebie, Warszawa 2005.

16) Norman U., *Trening pamięci*, tłum. J. Żabierek, Klub dla Ciebie, Warszawa 2002.

17) Rose C., Dryden G., *Zabawy fundamentalne. Zabawa jest nauką. Przewodnik dla rodziców*, Transfer Learning Solution, Gdańsk 2009.

18) Rose C., Nicholl M.J., *Ucz się szybciej, na miarę XXI wieku. Sześciostopniowy plan obudzenia twojego mistrzowskiego umysłu*, Oficyna Wydawnicza LOGOS, Warszawa 2003.

19) Stenger Ch., *Superpamięć dla dzieci. Żelkowe misie w szpinaku*, tłum. A. Wasylkowska, Wydawnictwo Aha!, Łódź 2009.

20) Szurawski M., *Pamięć. Trening interaktywny*, t. I, Wydawnictwo Aha!, Łódź 2004.

21) Szurawski M., *Pamięć i intelekt. Trening mistrzowski*, t. II, Wydawnictwo Aha!, Łódź 2008.

22) Szurawski M., *Pamięć na całe życie. Trening arcymistrzowski*, t. III, Wydawnictwo Aha!, Łódź 2009.

23) Taraszkiewicz M., Rose C., *Atlas efektywnego uczenia (się) nie tylko dla nauczycieli*, cz. 1, Transfer Learning, Warszawa 2006.

24) Zimmerman B., J., Bonner S., Kovach R., *Zdolny uczeń. Metody planowania samodzielnej nauki. Poczucie własnej skuteczności ucznia*, tłum. M. Polaszewska-Nicke, Biblioteka Wychowawcy, Gdańsk 2008.

III. Bibliografia – różne pozycje

1) Andrzejczak A., *Edutainment w edukacji*;

http://www.uniwersytetdzieciecy.pl/files/document/875bfb51dbd183dd1ff07869634cb7b11264674053.pdf Dostęp: 27.07.2012

2) Black P., Harrison Ch., Lee C., Marshall B., Wiliam D., *Jak oceniać, aby uczyć?*, CEO, Warszawa 2006.

3) *Ewaluacja w nadzorze pedagogicznym. Konteksty*, red. G. Mazurkiewicz, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2010.

4) Gruszczyk-Kolczyńska E., Dobosz K., Zielińska E., *Jak nauczyć dzieci sztuki konstruowania gier? Metodyka, scenariusze zajęć oraz wiele ciekawych gier i zabaw*, WSiP, Warszawa 1996.

5) Hojnacki L., *Jak technologie informacyjne i komunikacyjne mogą wspomagać uczniów zdolnych*, „Trendy. Uczenie się w XXI w. Internetowe czasopismo edukacyjne" 2011, nr 1; http://www.trendy.ore.edu.pl/articles/view/191 Dostęp:

6) Komorowska H., *Metodyka nauczania języków obcych*, Warszawa 1999.

7) Komorowska H., *O programach prawie wszystko*, WSiP, Warszawa 1999.

8) Mikina A., Zając B., *Metoda projektów w gimnazjum. Poradnik dla nauczycieli i dyrektorów gimnazjów*, ORE, Warszawa 2010;
http://www.ore.edu.pl/index.php?option=com_phocadownload&view=category&id=50:zestaw-publikacji&Itemid=992 Dostęp:

9) *Mobilna edukacja. M-learning, czyli (r)ewolucja w nauczaniu*, Think Global, Warszawa 2011; http://edustyle.pl/mobilna-edukacja Dostęp:

10) *Podniesienie efektywności kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Materiały dla nauczycieli*, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Warszawa 2010.

11) *Podniesienie efektywności kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Materiały szkoleniowe*, cz. I, cz. II, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Warszawa 2010.

12) *Podstawa programowa z komentarzami*, tom 2, *Język polski w szkole podstawowej, gimnazjum i liceum*;
http://www.reformaprogramowa.men.gov.pl/images/Podstawa_programowa/men_tom_2.pdf
Dostęp:

13) Sterna D., *Ocenianie kształtujące w praktyce,* CEO, Warszawa 2008.

14) Strzemieczny J., *Jak organizować i prowadzić gimnazjalne projekty edukacyjne. Poradnik dla dyrektorów, szkolnych organizatorów i nauczycieli opiekunów*, ORE, Warszawa 2010; http://www.ore.edu.pl/index.php?option=com_phocadownload&view=category&id=50:zestaw-publikacji&Itemid=992 Dostęp:

15) *Sztuka nauczania. Czynności nauczyciela. Podręcznik akademicki,* red. K. Kruszewski, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009.

16) *Sztuka nauczania. Szkoła*. *Podręcznik akademicki*, red. K. Konarzewski, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008.

17) Tarasiewicz B., *Mówię i śpiewam świadomie. Podręcznik do nauki emisji głosu*, Wydawnictwo UNIVERSITAS, Kraków 2011.

18) Taraszkiewicz M., *Współpraca szkoły i rodziców na rzecz dziecka zdolnego*, „Trendy. Uczenie się w XXI w. Internetowe czasopismo edukacyjne" 2011, nr 3; http://www.trendy.ore.edu.pl/articles/view/204. Dostęp:

19) Wasiołka S., *Media w edukacji – czemu warto się przyjrzeć*, „Trendy. Uczenie się w XXI w. Internetowe czasopismo edukacyjne" 2011, nr 3; http://www.trendy.ore.edu.pl/articles/view/205 Dostęp:

20) Wisła M., *Uczenie się poprzez nauczanie – metoda LdL nowym trendem w nauczaniu*, „Trendy. Uczenie się w XXI w. Internetowe czasopismo edukacyjne" 2011, nr 4.

Publikacja dostępna na stronie:

http://www.trendy.ore.edu.pl/articles/view/208.

ORE
Ośrodek Rozwoju Edukacji

Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
tel. 22 345 37 00
fax 22 345 37 70

www.ore.edu.pl

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Publikacja współfinansowana przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego